

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด มิใช่แต่เพียงการควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนีจนครบกำหนดตามคำพิพากษาของศาล หรือดำเนินงานต่าง ๆ เช่น การลงโทษประหารชีวิตตามคำพิพากษาของศาลเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตามหลักความยุติธรรม หลักมนุษยธรรม และที่สำคัญคือตามหลักการสังคมสงเคราะห์ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยผู้กระทำผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟู พัฒนาศักยภาพของตนเองก่อนกลับสู่สังคมภายนอก ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องทัดเทียมกับนานาชาติประเทศมากขึ้น

ดังนั้น “งานสังคมสงเคราะห์จึงได้เข้าไปมีบทบาทในงานราชทัณฑ์นานนับศตวรรษ โดยที่งานสังคมสงเคราะห์สามารถช่วยให้งานราชทัณฑ์ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล เป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำผิด ต่อสังคม และประเทศชาติด้วย” (สกานต์ ตามไท, 2533, น. 28) แต่อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาที่ผ่านมาได้ทำให้งานสังคมสงเคราะห์ในงานราชทัณฑ์มีการพัฒนาก้าวหน้าเท่าที่ควร เนื่องจาก “สาธารณชนโดยทั่วไปยังมีทัศนคติต่องานสังคมสงเคราะห์ว่าเป็นงานช่วยเหลือหรืองานการกุศล โดยทำหน้าที่ในการแจกสิ่งของเพื่อบรรเทาความทุกข์ยาก มากกว่าที่จะมองว่างานสังคมสงเคราะห์เป็นวิชาชีพที่มีเทคนิค และวิธีการในการทำงานอย่างมีเอกลักษณ์ และเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ หรือผู้ต้องขังในเรือนจำก็ยังไม่มีความเข้าใจไม่แตกต่างไปจากบุคคลภายนอก โดยมีทัศนะว่างานสังคมสงเคราะห์เป็นงานที่แก้ปัญหาที่ปลายเหตุ” (กรมราชทัณฑ์ ส่วนสวัสดิการและสงเคราะห์ผู้ต้องขัง, 2542, น. 9) เพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะถูกสภาพแวดล้อมขัดเกลาและกดดันยากที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้แล้ว การที่นักสังคมสงเคราะห์ใช้เวลาเพียงไม่นานในเรือนจำแก้ไขบุคคลเหล่านี้จึงเป็นเรื่องปลายเหตุ และยากที่จะแก้ไขให้ผู้ต้องขังกลับตัวเป็นคนดีได้ สิ่งที่นักสังคมสงเคราะห์ จะกระทำได้คือการบรรเทาปัญหาของผู้ต้องขังเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นนอกจากนักสังคมสงเคราะห์จะประสบปัญหาการเข้าไปแก้ไขเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือโอกาสทางสังคมของผู้ต้องขัง เมื่อพ้นโทษออกไปอีกด้วย เช่น เมื่อผู้ต้องขังมีปัญหาเกี่ยวกับการหางานทำ หรือมีครอบครัวที่อยู่ในชุมชนแออัด มั่วสุม นักสังคมสงเคราะห์ก็ไม่สามารถช่วยเหลือเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมดังกล่าวได้

เมื่อบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ถูกจำกัดในลักษณะนี้ทำให้ผู้รับบริการ เพื่อนร่วมงานและผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญต่องานสังคมสงเคราะห์เท่าที่ควร นักสังคมสงเคราะห์ ก็เกิดความท้อแท้ ประกอบกับปัญหาที่เกี่ยวกับการประเมินความสำเร็จของงาน เนื่องจากการอบรม แก่ไขผู้กระทำผิดเป็นงานที่ไม่สามารถประเมินความสำเร็จของงานได้อย่างชัดเจน ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของนักสังคมสงเคราะห์อีกอย่างคือ ปัญหาทางด้านฝีมือซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก ทำให้นักสังคมสงเคราะห์ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ เพราะผู้รับบริการคือผู้ต้องขังมีจำนวนมาก จึงส่งผลให้นักสังคมสงเคราะห์ต้องใช้วิธีเลือกเฉพาะให้การช่วยเหลือผู้ที่ขอรับบริการเป็นรายกรณี เช่น ผู้ต้องขังเข้าใหม่ หรือผู้ใกล้พ้นโทษ พิการ สูงอายุ ผู้ต้องขังเจ็บป่วยอื่น ๆ และผู้ป่วยเอดส์ เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีการใดก็ตาม การปฏิบัติดังกล่าวก็จะกระทบถึงการทำงานสังคมสงเคราะห์ที่สมบูรณ์แบบ นักสังคมสงเคราะห์แทบจะไม่สามารถใช้วิธีการทางสังคมสงเคราะห์ ทั้งกระบวนการได้อย่างสมบูรณ์แบบ และมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลอย่างแท้จริงได้

ดังนั้นการที่สังคมจะคาดหวังว่า ผู้กระทำผิดในเรือนจำที่พ้นโทษออกมาแล้ว จะต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนา เพื่อกลับสู่สังคมโดยไม่กระทำผิดซ้ำอีกนั้น ยังไม่สามารถวัดผลได้ ทุกคนร้อยเปอร์เซ็นต์ เพียงแต่ประเมินได้ว่ามีการกระทำผิดน้อยลงเท่านั้น (กรมราชทัณฑ์, 2550, น. 4) ซึ่งหากประชาชนในสังคมต้องการความมั่นคงปลอดภัย มีความสงบสุขจะต้องให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้แม้ผู้กระทำผิด หรือ “ผู้ต้องขัง” จะต้องถูกจำกัดอิสรภาพโดยการควบคุมกักขัง เพื่อเป็นการลงโทษอย่างหนึ่ง ตามความผิดที่ตัวได้กระทำลงไป แต่ผู้ต้องขังก็มีสิทธิที่จะพึงได้ พึ่งมีชีวิตอยู่ มีที่อยู่อาศัย และได้รับการกระทำตามสิทธิมนุษยชน ซึ่งเขามีอยู่ จึงเป็นหน้าที่ของสังคมและสมาชิกของสังคม ที่จะต้องให้การเอาใจใส่ตามสมควร โดยมองว่ามนุษย์มีสิทธิที่จะมีที่อยู่อาศัย มีเครื่องนุ่งห่ม มีอาหารประทังชีวิต และมีสิทธิได้รับการดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วย แต่อย่างน้อยแค่ไหน เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่เขาดำรงตนอยู่ สังคมแต่ละสังคมก็มีความแตกต่างกันไป

อย่างไรก็ตามได้มีการตกลงร่วมกัน ในหลักการตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยมนุษยธรรมมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติต่อ โดยเฉพาะด้านเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และการรักษาพยาบาล ซึ่งเรือนจำ/ทัณฑสถานจะต้องปฏิบัติตาม เนื่องจากการเจ็บป่วยส่งผลให้บุคคลไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข เพราะร่างกายและจิตใจที่เจ็บป่วยเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต จึงจำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือดูแลมากกว่าคนที่มีความสุขภาพร่างกายแข็งแรงเป็นปกติ เพื่อมุ่งหวังให้ผู้ต้องขังได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การแก้ไขปรับปรุงความประพฤติของตน ทั้งนี้เพราะมีแนวคิดที่ว่า “ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มิได้ใช้ชีวิตทั้งชีวิตของเขาอยู่ในที่คุมขังหากแต่

ว่าในวันข้างหน้าในอนาคตเขาเหล่านั้นจะต้องกลับออกมาสู่สังคมภายนอกโดยมาใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่น ๆ” (สุดสงวน สุธีสร, 2529, น. 18) ที่สำคัญคือ การแก้ไข ฟื้นฟูและการพัฒนาขัดเกลาให้ผู้ต้องขังที่กระทำผิดได้กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดีมีคุณค่า หรือไม่เป็นอันตรายต่อสังคมโดยส่วนรวม ทำให้สังคมมีความสงบสุขมั่นคง การแก้ไขตามหลักทัณฑ์วิทยา ย่อมประกอบด้วยการอบรมปมนิสัยของผู้ต้องขัง ให้มีจิตสำนึก ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมถึงการศึกษาเรียนรู้ ให้สามารถประกอบอาชีพที่สุจริตได้ และดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุข เมื่อพ้นโทษออกมาสู่สังคมภายนอก (ประเสริฐ เมฆมณี, 2521, น. 21) การดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่ปกติสุขอยู่ในสังคมได้ ย่อมประกอบด้วยความตั้งใจและร่างกายที่มีความสามารถคิดและปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพปราศจากโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน (วิสัย พฤษะวัน, 2521, น 1-2)

ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์มีการบูรณาการเพื่อปรับปรุงพัฒนางานในกระบวนการด้านสังคมสงเคราะห์ให้มีแนวทางที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยนำทฤษฎี และหลักการปฏิบัติงาน สังคมสงเคราะห์ในลักษณะสหวิชาชีพที่เป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ของการแก้ไขฟื้นฟู และพัฒนาเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ที่นำมาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำ/ทัณฑสถานอย่างมีประสิทธิภาพมีดังนี้ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อแยกประเภทคดี พฤติกรรมของผู้ต้องขังและนำไปปฏิบัติด้วยวิธีการต่าง ๆ หรือบำบัดรักษาอย่างเหมาะสม การจัดสวัสดิการและสงเคราะห์ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับสวัสดิการตามสิทธิอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม มีการปรับตัว เมื่อมีปัญหาต่าง ๆ ได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การแก้ไขฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยได้รับโอกาสในการพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อกลับสู่สังคมภายนอกได้โดยไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ ทั้งนี้ก็โดยการประสานเครือข่ายองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ เช่นกองทุนเอดส์โลก (Global Fund) และกลุ่มนิวส์ไลฟ์ (New Life) ประเทศญี่ปุ่น ตลอดจนประชาชนในสังคมทุกกลุ่ม สถาบันทางสังคมสงเคราะห์อื่น ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้จากสถิติผู้ต้องขังป่วยที่เข้ารับการรักษาพยาบาล ณ ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ มีดังนี้

ตารางที่ 1.1
สถิติผู้ต้องขังป่วยที่เข้ารับการรักษา ณ ทักษสถาน
โรงพยาบาลราชทัณฑ์

ปี พ.ศ.	นักโทษเด็ดขาด		ระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา		รวม		หมายเหตุ
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
ปี 2548	302	46	35	14	337	60	397
ปี 2549	238	45	23	7	261	52	313
ปี 2550	103	6	20	-	123	6	129
ปี 2551 (1 ต.ค.51)	142	37	21	16	163	53	218

* มีนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติงานในทัณฑสถานฯ จำนวน 4 คน คิดเป็นอัตราส่วนจำนวนนักสังคมสงเคราะห์ต่อจำนวนผู้ต้องขัง เท่ากับ 1: 54.5

ที่มา: ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์, 2551

ซึ่งจะเห็นได้ว่า การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังป่วยนอกจากแพทย์ พยาบาลที่ดูแลรักษาอาการผู้ต้องขังเจ็บป่วยแล้ว ยังมีนักสังคมสงเคราะห์ที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาผู้ต้องขังในทัณฑสถาน และจากการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ที่ได้นำกระบวนการทางด้านสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำ/ทัณฑสถานนั้น มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร และเพื่อให้ระบบการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพในการทำงาน กับเพื่อให้ประชาชนในสังคมมีความมั่นใจ ในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในงานราชทัณฑ์มากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อประเมินความก้าวหน้าของงาน หรือเพื่อทราบปัญหาอุปสรรค ซึ่งหากเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้น ก็สามารถที่จะแก้ไขได้ทันเหตุการณ์ ส่งผลให้งานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและนโยบายที่กำหนด โดยผู้ที่มีความสำคัญในการส่งผลสะท้อนกลับต่องานสังคมสงเคราะห์ได้ดีที่สุด คือผู้รับบริการหรือผู้ต้องขัง ในครั้งนี้จึงได้มีการศึกษาเฉพาะกรณีเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ต้องขังป่วยต่อระบบงานสังคมสงเคราะห์ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ เพื่อให้ทราบว่าผู้ต้องขังป่วยมีทัศนคติต่อระบบงานสังคมสงเคราะห์ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์อย่างไรบ้าง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของผู้ต้องขังป่วย ต่อระบบงานสังคม

สงเคราะห์ ในทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบงานสังคมสงเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

ผู้ศึกษาในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ในการส่งเสริมพัฒนางานด้านการสังคมสงเคราะห์ของกรมราชทัณฑ์ โดยมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาระบบรูปแบบ หลักเกณฑ์ และ วิธีการ สังคมสงเคราะห์ของเรือนจำ/ทัศนสถาน ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การแก้ไขฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การจัดสวัสดิการ การสงเคราะห์ผู้ต้องขัง การนำชุมชนและสาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ เตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยฟื้นฟู รวมทั้งการติดตามดูแลช่วยเหลือผู้พ้นโทษ การกำกับดูแล สนับสนุนและติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานทางด้านการสังคมสงเคราะห์ของเรือนจำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ดังนั้นในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำและทัศนสถานจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ต่อการส่งเสริมพัฒนาการปฏิบัติงาน ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เหมาะสม ต้องมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและกฎระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากในการปฏิบัติงานด้านใดก็ตามหากมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง เพื่อดูความก้าวหน้าหรือศึกษาปัญหาอุปสรรค

โดยหากเกิดปัญหาอุปสรรคใด ๆ ขึ้น ก็จะสามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่นั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์ ส่งผลให้งานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และนโยบายที่กำหนดไว้ ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่สามารถประเมินผลการปฏิบัติงานได้ในอีกมิติหนึ่งก็คือ การประเมินผลการปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ของนักสังคมสงเคราะห์ในมิติของผู้รับบริการ โดยผู้รับบริการของกรมราชทัณฑ์ในที่นี้ก็คือผู้ต้องขัง ซึ่งศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังป่วยทางกาย ที่ถูกควบคุมหรือเข้ารับการรักษาในทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลแห่งแรกและแห่งเดียวของกรมราชทัณฑ์ และมีนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติงานประจำในโรงพยาบาลจำนวนทั้งสิ้น 4 คน ซึ่งมีจำนวนนักสังคมสงเคราะห์โดยเฉลี่ยเท่ากับเรือนจำ/ ทัศนสถานเขตอิสระอื่น ๆ หรือเรือนจำกลางประธานเขต ที่มีจำนวนนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติงานแห่งละ 3-4 คนเช่นกัน แต่การปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ในทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์กลับมีผลงานที่โดดเด่นจนเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา จึงได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้ได้รับรางวัลนักสังคมสงเคราะห์ดีเด่นของกรมราชทัณฑ์ประจำปีพ.ศ. 2549 ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ที่เคยได้รับรางวัลดังกล่าว ด้วยการประเมินผลระบบงาน

สังคมสงเคราะห์ ในมิติของผู้รับบริการคือผู้ต้องขัง โดยศึกษาทัศนคติของผู้ต้องขังป่วยต่อระบบงานสังคมสงเคราะห์ ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของผู้ต้องขังป่วย ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ กับการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ และเพื่อทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน ต่อการพัฒนากระบวนการสังคมสงเคราะห์ ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เป้าหมายหลักเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาระบบงานด้านสังคมสงเคราะห์ในงานราชทัณฑ์ต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ต้องขังป่วยที่มีต่อระบบงานสังคมสงเคราะห์ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของผู้ต้องขังป่วยในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ กับระบบงานสังคมสงเคราะห์ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์
3. เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ และนำมาพัฒนาระบบงานสังคมสงเคราะห์ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษากำหนดขอบเขตการศึกษาเป็นการศึกษาทัศนคติของผู้ต้องขังป่วยที่มีต่อระบบงานสังคมสงเคราะห์ ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ โดยจำกัดการศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ต้องขังป่วยทางกาย ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลหรือที่ถูกควบคุมไว้ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลแห่งแรกและแห่งเดียวของกรมราชทัณฑ์ ส่วนผู้ต้องขังป่วยทางจิตและผู้ต้องขังป่วยทางกายบางราย ที่ป่วยด้วยโรคร้ายแรง เช่นผู้ป่วยเอดส์ วัณโรคระยะสุดท้ายผู้ศึกษาจะไม่ดำเนินการศึกษาข้อมูลกับผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าว เนื่องจากผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวสมองไม่รับรู้ไม่สั่งการ โดยไม่สามารถให้ข้อมูลใด ๆ ได้ ส่วนผู้ต้องขังที่ป่วยทางกายที่สามารถศึกษาและให้ข้อมูลได้ ประกอบด้วยผู้ต้องขังป่วยทางกายประเภทต่าง ๆ จำนวนไม่ต่ำกว่า 100 คน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ผู้ต้องขังป่วย หมายถึง ผู้ต้องขังที่มีอาการเจ็บป่วยทางกายและเข้ารับการรักษาพยาบาลที่ ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ในที่นี้ตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 74 กำหนดให้ผู้ต้องขังที่ติดฝิ่น ักัญชา สิ่งเสพติดอย่างอื่น อาการร้ายแรง หรือหญิงมีครรภ์ หรือมีลูกอ่อน เป็นผู้เจ็บป่วยโดยอนุโลม ดังนั้น ผู้ต้องขังป่วยจึงประกอบด้วย

1. ผู้ต้องขังเจ็บป่วยทางร่างกาย
2. ผู้ต้องขังเจ็บป่วยทางจิตใจ (ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ไม่ได้ทำการศึกษา เนื่องจากผู้ป่วยทางจิต เป็นผู้ไม่สามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้สมบูรณ์)
3. ผู้ต้องขังที่ติดฝิ่น ักัญชา สิ่งเสพติดอย่างอื่น อาการร้ายแรง
4. ผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์ หรือมีลูกอ่อน (วิสัย พฤษะวัน, 2521, น. 11)

ผู้ต้องขัง หมายถึง ผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 หมายถึงรวมตลอดถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝากขัง

นักโทษเด็ดขาด หมายถึง บุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายจำคุก ภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด คำพิพากษาถึงที่สุด หมายถึง คำพิพากษาของศาลฎีกา หรือคำพิพากษาของศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ ซึ่งคู่ความมิได้อุทธรณ์ ฎีกา ในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ฎีกา ตามกฎหมาย อนึ่ง คำพิพากษาของศาลชั้นต้น ให้ประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต แม้จำเลยจะมิได้อุทธรณ์ คำพิพากษานั้น ก็จะไม่ถึงที่สุดจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคสองแล้ว

ทัศนะ หมายถึง ระดับความคิดเห็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิด หรือข้อเสนอแนะของผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยทางกาย ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ต่อระบบงานสังคมสงเคราะห์ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

ทัณฑสถาน หมายถึง สถานที่ ที่มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการควบคุม กักขัง นักโทษเด็ดขาด ที่แยกประเภทแล้ว เพื่อประโยชน์ ควบคุม อบรม และฝึกวิชาชีพ ให้เหมาะสมกับประเภทของนักโทษ เช่น ทัณฑสถานหญิง ทัณฑสถานวัยหนุ่ม ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ ทัณฑสถานเปิด และทัณฑสถานโรงพยาบาล

ทัณฑสถานโรงพยาบาล หมายถึง สถานที่ควบคุมผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยทั้งทางร่างกาย จิตใจเพื่อการบำบัดรักษาดูแล และจัดสวัสดิการรวมทั้งให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือการพัฒนาสุขภาพ

อนามัยแก่ผู้ต้องขังรวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับสุขภาพ และปฏิบัติงานร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นักสังคมสงเคราะห์ หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์และปฏิบัติงานในทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ หมายถึง การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือของนักสังคมสงเคราะห์ในทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์แก่ผู้ต้องขังแต่ละประเภท ด้วยเทคนิควิธีการตามกระบวนการสังคมสงเคราะห์

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังที่มีปัญหา เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และการเจ็บป่วย ในรูปแบบของงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้ผู้ต้องขังเหล่านั้นประพฤติตนเป็นพลเมืองดี เมื่อพ้นโทษแล้วสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทำให้ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก และสามารถกลับออกไปสู่สังคมและใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขโดยมีรูปแบบการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในทัศนสถาน เช่น การสงเคราะห์ผู้ต้องขังป่วยรายบุคคล, โดยให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม/ รายบุคคล, ผู้ต้องขังพิการทุพพลภาพ, ผู้ต้องขังไม่มีญาติเยี่ยม, ผู้ต้องขังสูงอายุ, ผู้ป่วยเอดส์, ผู้ต้องขังที่จะ พ้นโทษ, งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งงานสังคมสงเคราะห์รับผิดชอบดำเนินการ (ที่มา: งานสังคมสงเคราะห์ทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์, 2550)

บทบาท (Role) หมายถึง สิทธิ หน้าที่ในการประพฤติปฏิบัติของบุคคลหนึ่ง ที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง (วันทนีย์ วาสิกะสิน, 2547, น. 110) หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่ม และสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้น ๆ กำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน เช่น นักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทในการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ตามอัธยาศัยโดยใช้หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์นั่นเอง (อุทัย หิรัญโต, 2536, น. 197)

ระบบงานสังคมสงเคราะห์ หมายถึง กระบวนการและวิธีการให้บริการด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบทัศนะของผู้ต้องขังป่วยที่มีต่อระบบงานสังคมสงเคราะห์ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์
2. ได้ทราบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนะของผู้ต้องขังป่วยในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ที่มีต่อระบบงานสังคมสงเคราะห์ ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์
3. ได้ทราบแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์กับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังป่วยทางกายในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ และนำมาพัฒนาระบบงานสังคมสงเคราะห์ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น